

Żanna Osikowicz

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID 0000-0002-4192-1354

Przyjęcie ukraińskich uchodźców wojennych uciekających przed rosyjską agresją w różnych krajach na świecie

Reception of Ukrainian war refugees fleeing from Russian aggression in various countries of the world

Abstrakt

Rosyjska agresja wobec Ukrainy spowodowała kryzys humanitarny w tym kraju oraz najszybszy napływ uchodźców w Europie od czasu II wojny światowej. Rozpoczęta 24 lutego 2022 r. rosyjska inwazja zmusiła zarówno obywateli Ukrainy, jak i przebywające tam osoby innych narodowości do ucieczki w poszukiwaniu bezpiecznego schronienia. Wydarzenia wojny rosyjsko-ukraińskiej, od 2014 roku, miały znaczący wpływ jedynie na politykę regionalną i sytuację bezpieczeństwa we wschodniej części kraju. Europa i przestrzeń postsowiecka wywołały szersze, daleko idące i głębokie zmiany geopolityczne i ekonomiczne w Europie i całym świecie. Po długiej fazie wojny hybrydowej (2014–2022), w której Kreml dążył do osiągnięcia własnych celów strategicznych w Ukrainie i w regionie, łącząc wojskowe i niemilitarne metody ich realizacji, sytuacja zmieniła się radykalnie od 24 lutego 2022 r. Od tego czasu dotychczasowa ideologia i propaganda, maskowanie rzeczywistych celów wojny (nie jesteśmy stroną konfliktu, w Ukrainie toczy się wojna domowa itp.) zostały niemal całkowicie zarzucone, a rosyjskie wojska rozpoczęły aktywne działania ofensywne wkraczając na północ, wschód i na południe całej Ukrainy. Pełnowymiarowa inwazja przyniosła tysiące ofiar nie tylko wśród wojskowych, broniących Ukrainę, ale także wśród ludności cywilnej: dzieci, kobiet i osób starszych. Miliony Ukraińców zostały tymczasowo przesiedlone na terytorium swojego kraju, lub poza jego granicę, gdzie jako uchodźcy szukali bezpieczeństwa głównie w krajach UE. Celem niniejszego artykułu jest analiza przyjęcia ukraińskich uchodźców wojennych uciekających przed rosyjską agresją w różnych krajach na świecie, wykorzystując jakościowe metody badań, dzięki którym przeanalizowano źródła zastane oraz zasoby dostępne w Internecie dotyczące tego tematu w momencie powstania tekstu.

Słowa kluczowe: migracja, wojna w Ukrainie, uchodźcy wojenni

Abstract

Russian aggression against Ukraine has caused a humanitarian crisis in the country and the fastest influx of refugees in Europe since World War II. The Russian invasion, which began on February 24, 2022, has forced both Ukrainian citizens and people of other nationalities residing there to flee in search of safe haven. The events of the Russian-Ukrainian war, as of 2014, only had a significant impact on regional politics and the security situation in the eastern part of the country. Europe and the post-Soviet space have triggered broader, far-reaching and profound geopolitical and economic changes in Europe and around the world. After a long phase of hybrid warfare (2014–2022), in which the Kremlin pursued its own strategic goals in Ukraine and the region, combining military and non-military methods to achieve them, the situation has changed radically since February 24, 2022. Since then, the previous ideology and propaganda, masking the real goals of the war (we are not a party to the conflict, there is a civil war going on in Ukraine, etc.) has been almost completely abandoned, and Russian troops have begun active offensive operations entering the north, east and south of all Ukraine. The full-scale invasion has resulted in thousands of casualties not only among the military who defend Ukraine, but also among the civilian population: children, women and the elderly. Millions of Ukrainians have been temporarily displaced within their own country and as refugees have sought their safety mainly in EU countries. The purpose of this article is to analyze the reception of Ukrainian war refugees in various countries around the world fleeing Russian aggression. Using qualitative research methods, where analyzed foundational sources and resources available on the Internet on this topic from its inception.

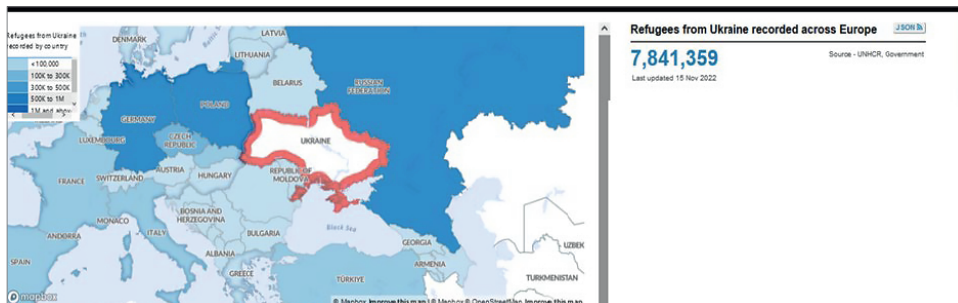
Keywords: migration, war in Ukraine, war migrants

Wprowadzenie

24 lutego 2022 roku o godzinie 5 rano Władimir Putin oficjalnie ogłosił rozpoczęcie „specjalnej operacji wojskowej” (Радіо Свобода, 2022). Pełnowymiarowa inwazja armii rosyjskiej w Ukrainę rozpoczęła nowy etap rosyjsko-ukraińskiej wojny o niepodległość i suwerenność, która trwa od 2014 roku. Główną przesłanką konfrontacji między Rosją a Ukrainą, która przerodziła się w zbrojną agresję Rosji w Ukrainę, jest systemowy kryzys rosyjskiej państwowości. Rosja jest przekształcana przez tamtejszych polityków w celu przywrócenia rosyjskiego imperium, a tym samym rozszerzenia kontroli nad częścią świata i zachowania globalnej hegemonii utraconej wraz z rozpadem ZSRR i gospodarczym spadkiem (Дацюк, 2022).

Sytuacja w Ukrainie zmieniła się diametralnie 24 lutego 2022 roku, kiedy to Federacja Rosyjska dokonała pełnej inwazji na terytorium Ukrainy. Z powodu ciągłych bombardowań i strachu o swoje zdrowie i życie, już pierwszego dnia na zachodniej granicy Ukrainy pojawiło się wielu uchodźców. Ze względu na stan wojenny, mężczyźni nie mogli wyjechać z powodu powszechnej mobilizacji, więc większość uchodźców z Ukrainy stanowiły kobiety i dzieci. Na dzień 24 lutego 2022 r. Ukrainę opuściło 80 tys. obywateli (Ukraine Refugee Situation, 2022), ogółem liczba uchodźców rosła z dnia na dzień, a na dzień 15 listopada 2022 roku ich liczba sięgnęła już 7,842 mln osób.

Rys. 1. Ukraińscy uchodźcy w krajach europejskich

Źródło: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (15.11.2022)

Należy stwierdzić, że wojna, która rozpoczęła się 24 lutego 2022 r. radykalnie zmieniła sytuację całego państwa i jego obywateli. Doprowadziła do śmierci dziesiątek tysięcy Ukraińców zarówno w szeregach sił zbrojnych, obrony terytorialnej, ale także wśród ludności cywilnej, w tym dzieci. Skutkiem inwazji są również zniszczenia miast i wsi, infrastruktury, systemów naturalnych. Według Gradus Research, stres odczuwało 82% obywateli Ukrainy. Straty Ukraińców są trudne do wyliczenia, ale nie tylko one są skutkiem działań zbrojnych. Należy wziąć także pod uwagę m.in. wskaźniki przymusowego wysiedlenia/opuszczenia miejsc stałego zamieszkania (Operational Data Portal, 2022).

Tabela 1. Zmiana miejsca zamieszkania w ujęciu procentowym

	01.03. 2022r.	08.03. 2022r.	28.03. 2022r.	20.04. 2022r.	20–22.05 2022r.	12–15.08 2022r.	09–11.09 2022r.
W miejsce w obrębie innego regionu Ukrainy	39	46	53	57	18	20	17
W miejsce w obrębie obwodu stałego zamieszkania	36	29	20	17	56	61	64
Za granicę	15	21	23	20	26	19	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/329547-ponad-80-ukrayintsiv-gotovi-pratsyuvati-ne-za-spetsialnistyu-gradus-research>

Według tych danych, po pierwsze, widzimy ogromną tragedię Ukraińców. Przymusowe przesiedlenia dotyczyły przede wszystkim mieszkańców regionów, w których miały miejsce operacje wojskowe. W stosunkowo mniejszym stopniu odbywały się we wszystkich regionach, bez wyjątku. Jednocześnie można dostrzec pewne tendencje. Przede wszystkim widzimy, że do końca kwietnia liczba obywateli, którzy podróżowali do innych, głównie zachodnich regionów Ukrainy, wzrastała. Po drugie, od maja, wraz

ze spadkiem udziału tej migracji, zaczęły rosnać wskaźniki relokacji w obrębie regionu, w którym obywatele stale zamieszkują, czyli stosunkowo blisko ich stałego miejsca zamieszkania. W związku z tym możemy założyć, że pewna część tych, którzy zostali i tych, którzy wrócili, w przypadku zagrożenia – głównie w związku z ostrzałem – przenieśli się do stosunkowo bezpiecznych miejsc w swoim regionie lub w pobliżu ich domów. Po trzeciej, widzimy, że po osiągnięciu szczytu w maju nastąpiła pewna stabilizacja udziału obywateli, którzy wyjechali za granicę. Udział 19% wygląda zupełnie inaczej, gdy go rozszyfrujemy – według danych ONZ z początku inwazji na pełną skalę do dnia 04 października 2022 r., ok. 11 milionów Ukraińców wyjechało za granicę (10 867 098 osób) (Operational Data Portal, 2022). Ze wszystkich uchodźców najwięcej dostało się do Polski – 6 468 695 osób (prawie 61%) i na Węgry – 1 511 020 osób. Oczywiście, te dwa kraje leżą na granicy z Ukrainą i w rzeczywistości dlatego główne kierunki wyjazdu były do nich/ przez nie. Jesteśmy również świadomi, że duża część migrantów przymusowych na pewnym etapie przemieszczała się dalej, tzn. te dwa kraje były krajami tranzytowymi dla znacznej części Ukraińców. Ale w tym samym czasie, te kraje, ich służby socjalne, organizacje pozarządowe i tysiące obywateli wykonały wielką pracę, za którą Ukraińcy i Ukraina są bardzo wdzięczni. W okresie od 24 lutego do 04 października 2022 roku do Ukrainy powróciło 6 468 695 osób, co wynosi 59, 53% wszystkich, którzy wyjechali (Operational Data Portal, 2022). Wśród krajów europejskich, które przyjęły największą liczbę uchodźców z Ukrainy (stan na 04 października 2022 r.), można wyróżnić: Polskę – 1 422 482 osoby; Niemcy – 709 148; Czechy – 442 259; Włochy – 157 609; Hiszpanię – 145 838; Bułgarię – 136 160; Wielką Brytanię – 134 200 i Francję – 105 00 (Operational Data Portal, 2022).

UE stale wspiera państwa członkowskie w zaspokajaniu potrzeb osób uciekających przed wojną w Ukrainie. Od momentu rozpoczęcia wojny oferuje pomoc na granicy, przyjmuje uchodźców i zapewnia ochronę ludności cywilnej. Pomaga państwom członkowskim zapewnić dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej, zakwaterowania i rynku pracy osobom przybywającym z Ukrainy (Komisja Europejska, 2022a). Trzeba także pamiętać o ważnym dokumencie, który zapewnia milionom ludzi ochronę i jasny status prawny więc UE postanowiła w rekordowym czasie uruchomić dyrektywę w sprawie tymczasowej ochrony. Ta Dyrektywa weszła w życie w trybie natychmiastowym 4 marca 2022 r. (Komisja Europejska, 2022b)

Pomimo wsparcia i pomocy część uchodźców wróciła jednak na Ukrainę. Niestety trudne warunki panujące w kraju zmuszają znaczną część Ukraińców do pozostania poza granicami własnego państwa. Co istotne, na tym etapie nie są oni w stanie określić, jak będzie wyglądało ich dalsze życie i dalsze losy.

Tabela 2. Ocena chęci powrotu z zagranicy w ujęciu procentowym

	20–22.05 2022r.	12–15.08 2022r.	25–28.08 2022r.	09–11.09 2022r.
Chcę wrócić przy pierwszej okazji	73	55	55	62
Chcę zostać na nowym miejscu zamieszkania	12	20	27	10

Inne	4	1	1	1
Trudno powiedzieć	11	25	16	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie: https://gradus.app/documents/295/Gradus_EU_wave_9_UA.pdf

Przed wszystkim musimy stwierdzić, że wskaźniki są dynamiczne. Wahania, zdaniem autorki, spowodowane są wieloma czynnikami. Wśród nich wyróżnić można m.in. sytuację na froncie w projekcji miejsca zamieszkania danej osoby, finansowy stan rodziny, która została zmuszona do wyjazdu za granicę, indywidualna sytuacja każdej rodziny, forma pomocy w kraju pobytu czasowego i wiele innych. Jednak niezależnie od powyższych czynników, istotnym wyzwaniem jest dla Ukrainy zmierzenie się z faktem, że znaczny odsetek obywateli planuje dłuższy bądź stały pobyt za granicą, a część pozostaje wciąż niezdecydowana. Możemy przypuszczać, że wśród niezdecydowanych, będą ci obywatele, których celem jest stały pobyt za granicą w przyszłości, ale nie są gotowi do wyartykułowania swoich motywacji z różnych powodów. W związku z tym wartość 10% wskazana w ostatnim badaniu może nie być ostateczna. Jesteśmy świadomi, że wyniki jednej ankiety, nawet jeśli dane pytanie zostało zaznaczone kilka razy, kilkakrotnie sprawdzane w sondażach agencji socjologicznej, wymagają dalszej weryfikacji przy pomocy innych źródeł. W tym kontekście interesujące są wyniki uzyskane przez Kijowski Międzynarodowy Instytut Socjologii (KIIS) we wrześniu 2022 roku (Київський Міжнародний Інститут Соціології, 2022a).

Tabela 3. Chęć zamieszkania w USA/UE w przypadku uzyskania obywatelstwa tych krajów – ujęcie procentowe

Okres	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Październik 2020	28,0	69,0	3,0
Wrzesień 2022	7,0	91,0	2,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: https://gradus.app/documents/295/Gradus_EU_wave_9_UA.pdf

Jak widać, wskaźniki udziału osób planujących wyjazd na stałe za granicę są stosunkowo spójne. Jednocześnie w badaniu KIIS wybrano nieco inny kąt i jest on interesujący zarówno pod względem porównania z danymi z okresu przed wojną i w kontekście kwestii gotowości do wyjazdu na stałe zagranicę. Właściwie, opierając się na tej perspektywie i biorąc pod uwagę wojnę i fakt silnej migracji przymusowej, wyniki badania pokazują, że respondenci znacząco zmniejszyli swoje zamiary emigracji do krajów demokratycznych i wysoko rozwiniętych. W tym kontekście wojna nie stała się czynnikiem potencjalnego wzrostu liczby migrantów gotowych do stałej emigracji, a wręcz przeciwnie – spowodowała znaczny spadek nastroju do wyjazdu. Zdaniem autorki świadczy to o wierze Ukraińców w przyszłość własnego kraju i chęci pozostania w Ukrainie. Równocześnie musimy uwzględnić cechy społeczno-demograficzne tej fali migracyjnej. Niestety socjologowie nie dysponują jeszcze szczegółowym portretem przeciętnego migranta. Pośrednio możemy liczyć na informacje wiceprezydenta Polskiego Funduszu Rozwoju, Bartosza Marczyka, który opisał stan migracji Ukraińców

do Polski na dzień 28 sierpnia 2022 r. W szczególności podkreślił, że wśród nowo przybyłych 93% stanowiły kobiety i dzieci (49% – kobiety, 44% – dzieci). Z kolei 74% migrantów miało mniej niż 39 lat, a 65% wszystkich nowo przybyłych znalazło już pracę w Polsce (Krugłaszow, 2022).

Polska jest głównym krajem migracji, który jest wybierany przez osoby uciekające z Ukrainy. Jak pokazują badania przeprowadzone przez Interdyscyplinarne Laboratorium Badań Wojny w Ukrainie, Polska jest krajem bliskim pod względem kulturowym oraz językowym (42%), szybko można było się przedostać do Polski z Ukrainy (25%), z Polski Ukraińcy mają też blisko do domu (24%). Część osób wybrała Polskę, gdyż słyszała o pomocy udzielanej Ukraińcom (20%). Dla innych ważnym argumentem było to, że Polska jest w NATO i tutaj czują się bezpiecznie (15%). Łatwo można też było przekroczyć granicę (13%). Niewielu sugerowało się dobrym połączeniem drogowym i kolejowym między Polską i Ukrainą (9%), niewielu też już wcześniej myślało o wyjeździe do Polski (6%), czy też wcześniej pracowało już w Polsce (4%) (Długosz, Kryvachuk, Izdebska-Długosz, 2022). Przedstawione parametry znacznie różnią się od tych, pochodzących z badań wykonanych w 2019 roku (Rzasa, 2019). Wówczas ukraińskimi emigrantami zarobkowymi z Ukrainy byli głównie bezdzietni mężczyźni (60,1%). Stan i perspektywy migracji ukraińskiej wymagają dokładnych badań zarówno w Ukrainie, jak i za granicą. W tym samym czasie, w następnej tabeli potwierdzona została ważna zależność: perspektywa kontynuacji przebywania na migracji w dużej mierze zależy i będzie nadal zależała od sytuacji w Ukrainie, na tym etapie – od przebiegu i wyniku wojny.

Tabela 4. Czy uważasz, że lata istnienia niepodległej Ukrainy przyczyniły się do rozwoju państwa?

	2001	2011	2016	2019	2021	2022
Tak i nie (50/50)	37,0	45,8	40,8	45,7	46,3	40,5
Nie	48,0	31,4	41,5	23,3	29,1	15,1
Trudno powiedzieć	8,0	9,2	6,0	5,1	6,8	7,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/den-nezalezhnosti-ukrainy-serpen-2022p>

Wojna miała też decydujący wpływ na postrzeganie Ukraińców w okresie niepodległościowym. Jak wynika z tabeli 4, atak rosyjski i bohaterska postawa Ukrainy przyczyniły się do wzrostu pozytywnych ocen dotychczasowego rozwoju niepodległej Ukrainy i samego faktu jej istnienia.

Podsumowanie

Podsumowując trzeba podkreślić, że nadal toczą się zacięte walki w Ukrainie: na lądzie i w powietrzu, w mniejszym stopniu na morzu, przeprowadzane są masowe ataki rakietowe i bombowe na miasta i osiedla, ujawniona została lista miejsc świadczących o okrucieństwach okupantów i terrorystycznym charakterze polityki Kremla wobec Ukrainy i Ukraińców. Wojna trwa nadal, trudno zatem przewidzieć jej konsekwencje

i wynik. Ukraińcy w przekonujący sposób pokazują światu swoją siłę i wolę zwycięstwa nad wrogiem. Jednocześnie Europa i świat demokratyczny są coraz bardziej świadome, że ta wojna toczy się nie tylko o niepodległość państwa i przyszłość Ukrainy, ale także o bezpieczeństwo zjednoczonej Europy i przyszłość wolnego świata. To wojna przeciwko agresywnemu, autorytarnemu państwu, które postawiło sobie za cel „odzyskanie” statusu światowego supermocarstwa za pomocą wszelkich środków. Nie ma wątpliwości, że tak duża liczba przesiedleńców lub międzynarodowych migrantów doprowadzi do prawdziwej zapaści teraz i pod koniec wojny. Jest wiele osób, które po prostu straciły swoje domy i są teraz zmuszone do życia w tymczasowych obozach dla uchodźców lub w zastępczych miejscach zamieszkania za granicą. Najważniejszymi celami są jednak aktualnie uratowanie jak największej liczby ludzi, pokonanie armii rosyjskiej, a potem odbudowanie kraju.

Bibliografia

- Дацюк А. (2022). *Важливі як геополітичні, так і військово-технічні причини російської агресії. Про це в другій частині аналітичної статті. Український вектор геополітики Росії: Передумови війни. Частина 2. 13 січня 2015*. Pobrano z: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/heopolitychni-aspekty-vplyvu-na-khid-viyny-rf-proty-ukrayiny> (10.09.2022).
- Długosz P., Kryvachuk L., Izdebska-Długosz D. (2022). *Problemy ukraińskich uchodźców przebywających w Polsce*. Pobrano z: https://www.researchgate.net/publication/360709370_Problemy_ukrainskich_uchodzcow_przebywajacych_w_Polsce.
- Київський Міжнародний Інститут Соціології (2022a). *Динаміка готовності переїхати жити до США або ЄС у разі отримання громадянства цих країн: результати телефонного опитування, проведеного 7–13 вересня 2022 року*. Pobrano z: kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1136&page=1.
- Київський Міжнародний Інститут Соціології (2022b). *Геополітичні орієнтації жителів України: результати телефонного опитування, проведеного 6–20 липня 2022 р.* Pobrano z: kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1125&page=2.
- Komisja Europejska (2022a). *Kraje UE przygotowują się do przyjęcia osób uciekających z Ukrainy*. Pobrane z: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-countries-welcoming-those-fleeing-ukraine_pl#pa%C5%84stwa-cz%C5%82onkowskie-oferu%C4%85-kompleksow%C4%85-pomoc (15.11.2022).
- Komisja Europejska (2022b). *Uchodźcy z Ukrainy: wytyczne wspierające państwa członkowskie w stosowaniu dyrektywy w sprawie tymczasowej ochrony*. Pobrano z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/IP_22_1727 (30.10.2022).
- Krugłaszow A. (2022). Rosyjsko-ukraińska wojna: przyczyny oraz konsekwencji dla Ukrainy i państw Centralnej Europy, materiały międzynarodowej konferencji. Użhorod 2022, s. 8–19.
- Operational Data Portal (2022). *Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal*. Pobrano z: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (15.11.2022).
- Радіо Свобода (2022). *Лутін о 5-й ранку оголосив про початок операції на Донбасі (оновлено)*. Pobrano z: <https://www.radiosvoboda.org/a/31719676.html> (10.09.2022)
- Rzasa D. (2019). *16 wykresów pokazujących, kim jest i czego chce przeciętny pracownik z Ukrainy w Polsce*. Pobrano z: <https://300gospodarka.pl/wykres-dnia/16-wykresow-pokazujacych-kim-jest-i-czego-chce-przecietny-pracownik-z-ukrainy-w-polsce>.

Biogram autora

Żanna Osikowicz – doktor w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji oraz doktor nauk historycznych w zakresie teorii i historii kultury. Stypendystka Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej dla młodych naukowców w latach 2013–2014. Pracuje na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie na stanowisku asystenta w Instytucie Nauk o Bezpieczeństwie i Informatyki. Zainteresowania badawcze: współczesne stosunki polsko-ukraińskie w zakresie kultury, edukacji, nauki i polityki; bezpieczeństwo kulturowe; konflikty na obszarze b. ZSRR oraz Europy Środkowej i Wschodniej. Współautorka książek: *Polskie stronice miasta Krzemieńczuka, Operacja Polska w obwodzie połtawskim w latach 30-tych XX wieku.*